

Канд. філол. наук, доцент Присяжнюк О. М.

Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

НЕОРОМАНТИЗМ ЛЕСІ УКРАЇНКИ: КОНЦЕПЦІЯ, ОБРАЗ СВІТУ

Остаточного ми поки що не маємо переконливого структурно-стильового дослідження художнього доробку відомої поетеси-неороманістки Лесі Українки. Інтерпретація її словесної майстерності почасти мала спорадичний характер або певну заангажованість в оцінках її культурологічно різносторонньої та унікальної творчості. І це, не зважаючи на те, що твори письменниці повсякчас тлумачили і розшифровували досить багато аналітиків-літературознавців, зокрема В.Іваненко, А.Костенко, Л.Мірошніченко, М.Олійник, С.Павличко.

Тож, ми будемо намагатися підправити певні упущення вітчизняної літературознавчої думки та сучасної літературної критики. Тому за мету відповідно ставимо прагнення означити і прокоментувати один із знакових етапів поетичної творчості Лесі Українки – так званий кримський період 1907 – 1908 років, бо так склалася доля мисткині, що «вона ж змушена була все жити на чужині або на курортах, у сторонах, хоч багатих на сонце і тепло...» (процитовано за [2, с. 3]). Більше того, наразі важливість питання Криму має ідеологічне забарвлення з відомих усім нам причинно-наслідкових зв'язків українсько-російського питання. Тому, на нашу думку, ліричний цикл «Хвиля», яким високохудожньо означена остання Лесина подорож до Криму, представляє особливий філософсько-естетичний інтерес.

Перша поезія циклу «За горою блискавиці...» – ліричний опис серпневої грози у затоці Балаклави. Так званий пролог цього вірша спонтанно й

неочікувано для читача формує концептуальний настрій циклу, розкриваючи філософські, етико-соціальні проблеми буття.

Смислове й синтаксичне значення кожної строфи аналізованої Лесиної поезії оптимальне. Усі останні рядки строф коротші за попередні. Вони – тристопні, начебто усічені, як певна недоговореність, натяк неказаних переживань ліричної героїні. Так вірш сповнюється розміреністю ритму, мелодійною послідовністю звуків, естетичною довершеністю. Інтонації поезії помірні, навіть стримані, хоч подеколи акцентно текст вимагає урочистості для відтворення замислу письменниці. Ідейно сповнений зміст поезії формально представлений п'ятьма катренами хореїчної будови, а точніше чотирьохстопним хореєм, що відповідно (тобто — структурно правильно) доповнений пірихієм. Така доволі традиційна в українській ліриці строфічна будова вірша здається, а швидше виступає, майже бездоганною, практично сакраментальною в хрестоматійній виразності поезії Лесі Українки.

Плинна розповідь поступово кристалізує філософський зміст ліричного опису. Наявні супротивні філософські символи світла й тьми мисляться тут як вже традиційні в художній образності Лесі Українки, наскрізні для всього ліричного циклу.

Центральний філософсько-естетичний образ вірша – блискавиця – алегоричний; це – уособлення ідеї боріння та перемоги як провидіння національно-суспільних змін. Він плавно переростає у загально відому ідею поезії як виду мистецтва – «горіння» митця як вияв діяльного буття, як заклик до активності у боротьбі заради перетворення світу. У художньому зображенні ця блискавиця – з «бистрими очима», вона проникає у морську стихію «срібними мечами». Така висока метафоричність увиразнює підтекст твору, кристалізує у поетичних рядках його головну думку – «прозріння» людства (у широкому гуманістичному потрактуванні ідейності поезії як смислотворчої функції мистецтва) й необхідність зрушень на батьківщині (як соціально-етнічний або суспільно-національний аспекти творчості поетеси).

Зрозуміло, що такі ідейні аспекти вірша Лесі Українки «За горою блискавиці...» адекватні суспільній концепції української літератури загалом. Як бачимо, тип романтичного мислення поетеси не суперечить художній правді та не зраджує життєвої правди. Публіцистичний пафос і героїчна «полум'яність» аналізованого твору відповідають загальному піднесеному настрою ліричного циклу «Хвиля» і кристалізують його неоромантичний лад (цим і обумовлено наш художній інтерес до вірша).

Розглянута нами поезія – безперечно не просто естетично довершене, високо мистецьке зображення невідкладного моря, що подано символічно й так само символічно сприймається реципієнтом. Це – звісно не тільки ліричний опис кримської натури, з невідлучними від неї бурями й штормами, а передусім – філософське переосмислення побаченої чи уявної картини природної стихії, алузії тривожного стану небайдужої душі, життєствердної настроєності деміурга, його непогамовної енергії, відображення унікальних миттєвостей його духовного буття, зрештою цікавий образний світ поетового «я».

Отже цей, охарактеризований нами програмовий, хрестоматійний вірш Лесі Українки розкриває магістральну ідею не лише її ліричного циклу «Хвиля», а й інтегрує в собі філософські ідеї неоромантизму, екстраполюючи їх на майбутнє української держави, народу.

Література:

1. Іваненко В.Г. Крим у житті й творчості Лесі Українки / В.Г.Іваненко // Кримські спогади: Вірші, поеми, проза, листи / Леся Українка. – Сімферополь: Таврія, 1986. – 304 с.
2. Костенко А.І. Леся Українка: Художньо-документальна біографія / Костенко А.І. – К.: Дніпро, 1985. – 393 с.
3. Павличко С. Теорія літератури / Соломія Павличко. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 679 с.
4. Українка Леся. Кримські спогади: Вірші, поеми, проза, листи / Леся Українка. – Сімферополь: Таврія, 1986. – 304 с.